

A Covid-19 okozta többlethalálozás alakulása hazánkban és Európában

PROF. DR. RIHMER ZOLTÁN

A Covid-19-fertőzésben elhunytak fajlagos száma nemcsak Magyarországon, de az összes többi volt szocialista országban is a legmagasabbak között volt, és ez nagymértékben ezen országok lakóinak eleve rosszabb, esékenyebb egészségügyi állapotával függ össze. Szakértők szerint a járvány okozta mortalitás legjobb mutatója nem az elhunytak relatív száma, hanem a pandémia idején észlelt többlethalálozás, amely a járvány végén Magyarországon 8,4% volt. Ez összemérhető az Európai Unió országainak 8,0%-os átlagával, és a volt szocialista országok között a legalacsonyabb értéket képviseli.

A Covid-19 vírus okozta világjárvány hazánkat 2020. március elején érte el, és a járvány kezelésének minősége, illetve a fertőzésben elhunytak számának nemzetközi összehasonlítása a hazai közbeszéd – elsősorban a napi sajtó szintjén zajló – egyik leggyakoribb, időnként fellángoló témájává vált.

A Covid-19-fertőzésben elhunytak fajlagos száma nemcsak Magyarországon, de a többi volt szocialista államban is a legmagasabb értéket mutató országok között volt.

A 2025. január 21-i adatok alapján a világon az egymillió lakosra eső Covid-19-halálos esetek száma a legmagasabb Peruban volt (6601 halálos eset), majd csökkenő sorrendben Bulgária (5680), Észak-Macedónia (5428), Bosznia-Hercegovina (5118), Magyarország (5071), Horvátország (4806), Szlovénia (4586), Montenegró (4317), Csehország (4101), Moldova (4040), Lettország (3973), Szlovákia (3885), Görögország (3831), San Marino (3693), Románia (3597), az Egyesült Államok (3548), Litvánia (3503), UK (3404), Olaszország (3344), Lengyelország (3151), Belgium (2949) következik. Láttható, hogy Európában a 10 legmagasabb halálozást jelentő országok mindegyike, míg a legmagasabb 15 mortalitást közlők

közül 13 ún. poszt-szocialista ország volt. A nyugat- és észak-európai országokban jóval alacsonyabb értékeket közöltek (pl. Németország: 2080, Finnország: 2058, Dánia: 1696). A Covid-19-halálozás Bulgáriában 3,5-szer, hazánkban 2,9-szer, Horvátországban 2,8-szer, Csehországban 2,4-szer magasabb, mint Dániában, ahonnan az EU-ból a legalacsonyabb halálozást jelentették. Az Európai Unió országainak átlaga 2826 halálos eset egymillió lakosra, ennél a hazai Covid-19-halálozás 1,8-szer több.¹

Vizsgálatok igazolták, hogy a volt szocialista országokban egységesen észlelhető igen magas halálozási arányt elsősorban nem maga a Covid-19-fertőzés, hanem ezen országok lakosságának eleve rosszabb, esékenyebb egészségi (és szociális) alapállapota magyarázza, amelyet a legjobban az jelez, hogy a születéskor várható átlagos élettartam ezen országok mindegyikében rövidebb, mint a „fejlett” nyugat- és észak-európai országokban.²⁻⁶ Jól ismert az is, hogy a pandémia előtti időszakban Európában mindig is ezen országokban (az EU-tagok közül pedig Bulgáriában és Magyarországon) volt a legmagasabb az összhálalozás és az egyik legrövidebb a várható élettartam.^{2,4-7} Másiként szólva: ugyanolyan hatékony véde-

kezés mellett abban az országban fognak többen meghalni, ahol a lakosság általános egészségügyi alapállapota rosszabb.

A COVID-19-JÁRVÁNY OKOZTA MORTALITÁS LEGJOBB MUTATÓJA A PANDÉMIA IDEJÉN ÉSZLELT TÖBBLETHALÁLOZÁS

Mivel a volt szocialista országok mindegyikében észlelt relatíve magas Covid-19-halálozás nagymértékben ezen országok lakóinak eleve rosszabb, esékenyebb egészségügyi állapotával függ össze, ezért a kizárólag a Covid-19-pandémia rovására írható halálozások meghatározásához a számokat függetleníteni kell a kiindulási – országonként jelentősen eltérő – egészségi alapállapottól, illetve az ebből fakadó halálozástól. A biostatistika hazai és nemzetközi vezető szakértői úgy tartják, hogy (más járványokhoz hasonlóan) a Covid-19-pandémia idején észlelt többlethalálozások száma megbízhatóbb mutatója a Covid-19-fertőzésben elhunytak számának, mint az eltérő egészségi állapotú országokból esetenként különböző szempontok alapján jelentett Covid-19-halálos esetek száma.^{4,8} A járvány okozta többlethalálozás tehát azt mondja meg, mennyivel többen haltak meg

a Covid-19 időszakában annál, mint ahány haláleset a járvány nélkül várható lett volna.

Az Európai Unió országai és Norvégia, valamint az Egyesült Királyság 2020 és 2023 közötti adatait elemző, az egyik legnagyobb tekintélyű orvosi szaklap, a Lancet hasábjain megjelent közlemény szerint az adott időszakban a Covid-19-pandémia rovására írható többlethalálozás Magyarországon 8,4% volt, amely a 29 vizsgált ország közül a 18. legjobb. Ez az arány a miénknél 11 országban (köztük 8 volt szocialista országban) magasabb, és 17 országban alacsonyabb. A vizsgált 29 ország átlaga a hazai 8,4%-kal megegyezően 8,0% volt, ami nem hogy nem rossz, de egyenesen jónak mondható, és a volt szocialista országok közül a legalacsonyabb, tehát a legjobb. Nem meglepő módon a többlethalálozás mértéke a kelet-európai régióban volt a legmagasabb, 13,2%, ez a szám az észak-, dél- és nyugat-európai országokban 7,0%, 7,8% és 6,3% volt.⁴

A COVID-19-JÁRVÁNNYAL KAPCSOLATOS HAZAI KÖZPONTI HATÓSÁGI-JÁRVÁNYÜGYI INTÉZKEDÉSEK ÉS AZOK HATÁSA

Egy ország vagy régió Covid-19-halálozásának alakulását a népesség általános egészségi-szociális állapotán kívül az is meghatározza, hogy a lakosság hány százaléka fertőződött meg a Covid-19 vírussal. Ez az arány döntően a mindenkire és mindenhol kötelező központi hatósági-járványügyi intézkedésektől (bezárások, időszávós vásárlás, maszkviselés, távolságtartás, kézfertőtlenítés stb.) és a későbbiekben mindenki számára elérhető vakcináció gyakoriságától függ, és természetesen attól, hogy a járvány kezdete után milyen hamar vezették be ezeket az intézkedéseket.

Érthető, hogy a felsorolt intézkedések csak a lakossági megfertőződöttségi arányt képesek csökkenteni, a fertőzöttek további sorsára nincs befolyásuk. A 27 európai uniós ország közül a 2023. január 13-án rögzített adatok szerint hazánkban a Covid-19

vírussal igazoltan megfertőződöttek aránya (függetlenül attól, hogy megbetegedettek, meggyógyultak vagy meghaltak) 22,4%, ami az EU-ban a negyedik legjobb arány – a globális adatokat tekintve a legmagasabb Ausztriában (64,4%), míg a legalacsonyabb Lengyelországban (16,8%) volt.⁹ A központi hatósági-járványügyi intézkedéseknek köszönhetően tehát hazánk Covid-19 vírussal való „átfertőzöttsége” Európában a legjobbak (legalacsonyabbak) között van.

Mivel ezek a mindenki számára kötelező központi hatósági-járványügyi intézkedések és a vakcináció értelemszerűen egyformán voltak érvényesek, illetve elérhetők az egész országban, mégis a legmagasabb és legalacsonyabb mortalitású megyék között kétszeres volt a különbség, és a magas Covid-19-halálozás az ország keleti (gazdaságilag kevésbé fejlett) megyéire volt jellemző.³ Mindebből következik, hogy az egyes megyék eltérő mortalitása nem függ össze, illetve nem befolyásolható a központi járványügyi intézkedésekkel, mivel ezeknek csak a fertőzés terjedésére van hatásuk.

A Covid-19 vírussal való megfertőződés, megbetegedés és elhalálozás csökkenésében jelentős fordulatot hozott, hogy a vakcináció Európában az elsők között, 2021 januárjától mindenki számára elérhetővé vált. A 2023. január 17-én rögzített adatok szerint a hazai felnőtt lakosság 71,5%-a élt a Covid-19-védőoltás lehetőségével. Ez az arány az Európai Unió 27 országának rangsorában a 21. helyet jelenti, első helyen Írország (96,3%), utolsó helyen Bulgária (35,8%) állt. A 27 ország közül a legmagasabb vakcinációs rátával rendelkező első 15 kivétel nélkül „fejlett nyugati” ország, és a legutolsó 12-ből 11 volt szocialista ország.¹⁰ A magyarországi, viszonylag alacsony oltottsági arány is arra utal, hogy a hazai lakosság egészségtudatos magatartása sajnos messze van az optimálistól, van még mit tenni e téren.

Mint láthattuk, a Covid-19-járvány időszakában hazánkban bekövetkezett halálozások oka nagyrészt nem a járvány elégtelen

központi, hatósági-járványügyi, illetve orvosi kezelése, hanem a hazai lakosság tradicionálisan rossz egészségi állapota. Ugyanakkor a Covid-19-halálozást a legmegbízhatóbban mutató többlethalálozás a járvány végén Magyarországon 8,4% volt, ez majdnem pontosan megegyezik az Európai Unió országainak átlagával (8,0%), és a volt szocialista országok között a legalacsonyabb értéket képviseli.⁴ A védekezés sikerében fontos szerepet játszottak az idejekorán bevezetett központi hatósági-járványügyi intézkedések, illetve a későbbiek során a vakcináció.

Levelezési cím:

rihmer.z@kronet.hu

A szerző munkahelye:

Prof. Dr. Rihmer Zoltán: Széchenyi-díjas c. egyetemi tanár, az MTA doktora, Semmelweis Egyetem Pszichiátriai és Pszichoterápiás Klinika és Nyíró Gyula Országos Pszichiátriai és Addiktológiai Intézet, Budapest

Irodalom:

1. COVID-19 pandemic death rates by country – Wikiwand, https://www.wikiwand.com/en/articles/COVID-19_pandemic_death_rates_by_country
2. Rihmer Z. Európában a Covid-19 halálozási rátája az egykori vasfüggöny mögötti országokban a legmagasabb. *Lege Artis Medicinae* 2021;31:609-612
3. Lutz Zs, Urbán E, Bozsonyi K, et al. Age-specific regional characteristics of COVID-19 mortality in 2021. [A Covid-19-halálozottság életkor-specifikus regionális jellemzői 2021-ben.] *Orv Hetil* 2023;164:643-6504
4. Pizzato et al. Impact of COVID-19 on total excess mortality and geographic disparities in Europe, 2020–2023: a spatio-temporal analysis. *The Lancet Regional Health Europe* 2024;44:100996, <https://www.thelancet.com/action/showPdf?pii=S2666-7762%2824%2900163-7>
5. <https://24.hu/kulfold/2021/05/14/koronavirus-halalozas-magyarorszag-visegradi-negyek-europa/>
6. Hajdu T, Kerek J, Tóth Cs G. Inequalities in regional excess mortality and life expectancy in the COVID-19 pandemic in Europe. *Scientific Reports* 2024;14:3835, <https://doi.org/10.1038/s41598-024-54366-5>
7. Rihmer Z. Mik lehetnek a hazai Covid-19-mortalitás lehetséges összetevői? *Orvostovábbképző Szemle* 2022;29:65-68
8. Kenessey I, et al. A koronavírusral összefüggő halálozás vizsgálata Magyarországon és a Visegrádi Együttműködés országaiiban 2020–2021-ben. *Magy Belorv Arch* 2022;75:1-12
9. Incidence of coronavirus (COVID-19) cases in Europe as of January 13, 2023, by country. Statista, <https://www.statista.com/statistics/1110187/coronavirus-incidence-europe-by-country/>
10. Full COVID-19 vaccination uptake in Europe 2023. Statista, <https://www.statista.com/statistics/1218676/full-covid-19-vaccination-uptake-in-europe/>